

ontzaglijk welke om van Chris- en niet ge- enden God des levens, en zal men ept wordt, eraan ge- kamer nog lat zoo ge- rigens mee- ereld gang- erd niets te- set gewoon

rd wierden d! de ouders zien, in en; wie de ere positie, oefenen op zeggende, er urlijk is het oeping van e spreken, en zooveel jzen en te arheid, die raak groeit d, en weet praten dan e gevolg is, der.

de Vrije jongelin- staan van vroomheid, iht te waar- eheid mogen hooren en te kunnen

een open- seiteit had "ja, mis- ing en ker- ans. Doch r thans te ve Gods te

orden ver- aten in de toegelaten zoodat hij ng der ge- leeraar al- eers onzen gewichtig

HOVY.

C. Sikkal Kater Klz. r P. Veen- L. D. Van van A. B. Vissingen ne te Zen- aymond te k van Eer- f 15.50; ten heer H. f 22.50; met Eben-Hae- um f 76.25; iarmmer- Hamer te F. Gangel hot Cz. te W. Tijma eer W. A. den heer f 50; door t f 175; t Schip- luten heer S. en heer J. den heer D. door den te Does- f 50; Aan- ler van de e f 10.25; n Ned. et f 6.80; s Graven- beek van en heer J. Klundert a de Zen- r den heer E. J. K. f 2.50; door ollecten in 50, samen van N. N. C. Sikkal ter A. Son- gevonden polcollece n P. T. f 1 en heer W. n den heer 2.

am 35ste f 1.20.

n Adriani, den heer van N. N. f 1.

gekomen: utten, van W. G. M. rs N. f 5, o, van H. J. n H. J. J. ollecteerd f 0.50; an L. H. e Meppel, door den uid-Afrika door Dr. 2.50; van meester.

UKERIJ, AM,

De Hervormde

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 25 November 1888. N°. 570.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertentiën aan de ADMINISTRATIE van De Hervormde, Warmoesstraat 106, Amsterdam. Inzendingen die later dan Donderdag vóór namiddag te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam. Advertentiën: van 1 tot 6 regels 60 Cent; voor elke regel meer 16 Cent. Aanvragen en vermelding van leedgaven en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Bij dit Nummer behoort een BIJVOEGSEL.

De Heidelbergse Catechismus.

ZONDAGSAFDEELING XXI.

Van de Kerk.

II.

Dit is het, wat den Levieten aangast: van vijf en twintig jaren oud en daarboven zullen zij inkomen, om den strijd te strijden, in den dienst van de tent der samenkomst. Num. 8: 24.

De Kerk het leger, en het Godsrijk of het Koninkrijk der hemelen het rijk dat met behulp van dit leger wordt gesticht; — aldus omschreven we, met beroep op Psalm 110, het verschil tusschen „Kerk“ en „Godsrijk“. Thans behoort de juistheid van deze onderscheiding nader te worden aangeleend.

In oude tijden, toen de tegenstelling tusschen Christus en de wereld nog bij iedereen voetstap gevoeld werd, kende elk kind van God den eereitel van „strijdende kerk“, die aan Christus' kerk naar ieders overtuiging toekwam, en was elks uitzicht en hope, om uit die „strijdende“ eens in de „triomfe- rende“ kerk over te gaan. Men dacht zich de kerk niet anders. Men kon ze zich niet anders denken. En een kerk van Christus, die niet als een heilige heermacht voor Christus' zaak en naam optrad, dan streed, zou destijds op alles anders behalve op een kerk geleken hebben. Eerst later toen in de Staats- en Volkskerken de wereld een vergelyk met de kerk sloot, en ten slotte in de Middeleeuwen alle tegenstelling tusschen Christus en de wereld wegviel, zonk dat hoogste bewustzijn, en werd de naam en eereitel van „strijdende kerk“ niet meer verstaan. Op den klank al gebruikte men de oude betiteling nog. Uit gewoonte bleef men ze naaspreken, maar de zin en betekenis was er uit weg. Iets wat ten slotte zoóver ging, dat men den term van „strijdende kerk“ geheel op liet gaan in den strijd, dien elk mensch van edeler zin op aarde heeft te voeren. „Strijdende kerk“ wilde toen zeggen, een zeker aantal menschen, die nog innerlijke worstelingen hebben, die nog kampen tegen lot en neiging, en elk op hun wijs nog te strijden hebben met boezemzonde. In tegenstelling waarmee „triomfe- rende“ kerk dan de beduidenis kreeg van afgestorvenen, die uit deze worsteling met leed en kruis, nu waren weggenomen en geen strijd met innerlijke zonde meer kenden. Slechts vergat men, dat hiermee heel het denkbeeld van een „strijdende kerk“ geheel dood was gelopen. Immers strijd met tegenspoed en zonde heeft ook de Chinees en Mahomedaan, heeft ook de Jood en de ongeloovige. Zoodat ge bij die opvatting van tweeën één doet; of Jood, Chinees, Turk en atheïst tot leden van uw „strijdende kerk“ maken, of wel heel het begrip van „strijdende kerk“ opheffen, om niets dan den gewonnen strijd van alle menscheijk leven over te houden. Hier mag ook in de prediking wel op gelet worden. Zult ge recht hebben om van een „strijdende kerk“ te spreken, dan moet duidelijk uitkomen, welk onderscheid

er bestaat tusschen dien dagelijkschen strijd, die, van ons menscheijk aanzijn onafschei- delijk, aan alle menschen gemeen is, en dien anderen strijd, dien niet enkele perso- nen, maar dien de kerk van Christus als een geheel gedacht, te voeren heeft tegen de wereld.

Slaat ge nu het Oude Verbond op, dan vindt ge, dat onder Israëls ceremonieele bedeeling de heilige dienst in enger zin van de elf stammen was afgenomen en gelegd was op den éénen stam van Levi. Levi treedt plaatsbekleedend voor heel Israël op, en zijn dienst is in het heilig- dom des Heeren. En hoe wordt nu door de Schrift zelve deze dienst van Levi in het heiligdom ons geteekend? Lees het slechts in Num. 8: 23—26: Daar staat: „En de Heere sprak tot Mozes, zeggende: Dit is het wat den Levieten aangaat, van vijf en twintig jaar oud en daarboven zullen zij inkomen, om den strijd te strijden in den dienst van de Tente der samenkomst. Maar van dat hij vijftig jaar oud is zal hij van den strijd van dezen dienst afgaan en hij zal niet meer dienen; doch hij zal met zijne broederen dienen in de Tente der samenkomst, om de wacht waar te nemen.“ En zoo nu wordt niet alleen op deze plaats, maar in heel de wet, steeds de dienst der Levieten ons op militaire wijze voor- gesteld. Ze vormen een leger, waarin een lee- gelyk van zijn 25—50 jaar dienstplichtig is, om mee op te trekken in den strijd; en is hij de 50 jaar voorbij, dan gaat de Leviet over in de reserve, die wel niet meer optrekt, maar toch in dienst blijft, om alsnu de wacht te betrekken.

„De wacht des Heeren waarnemen“, de wacht in den Tabernakel waarnemen“, de wacht van de kinderen Israëls waarnemen“, de wacht des heilighdoms waarnemen“, of „de wacht van de Tente der samenkomst waarnemen“ zijn dan ook vaste uitdrukkin- gen, die telkens en telkens in de Leviet- sche wetgeving terugkeeren.

Wat beteekent dit nu? Israël was het volk der vooralschaduwing. In zijn volk was de kerk, en in zijn nationaal bestaan het Godsrijk voorgeteekend. Nu had Israël twee legers, het één de militaire macht om tegen Edom en Syrië en Egypte te strijden, en het andere het heilige leger van de Levieten, om den strijd des Heeren te strijden in den Tabernakel. We hebben hier dus volstrekt niet te doen met een bloot figurlijke of overdrachte- lijke manier van spreken. Het is niet maar een beeldspraak, maar een wijze van uit- drukking van zeer wezenlijke beteekenis. En die beteekenis is, dat in den stam van Levi en zijn heiligen strijd en wacht voor- geteekend en afgeschaduw lag die andere strijd en die andere wacht, die straks als de kerk wereldkerk zou geworden zijn, door de kerk van Christus zou zijn waar te nemen in de worsteling tusschen Christus en de wereld.

Hiermee stemt het dan ook geheel over- een, dat in het Nieuwe Testament de roe- ping der kerk voortdurend als een strijd wordt voorgesteld, die eerst met de we- derkomst des Heeren op de wolken een einde neemt; waarin de kerk zekerlijk over- winnares zal zijn; en waarop eens een heerlijke triomf zal volgen, als de Chris- tus, onder wien als Hoofd van 's hemels

legermacht die strijd gevoerd werd, de kroon zal uittrekken aan wie hem getrouw bleef tot in den dood. Paulus zelf getuigt er tegen het einde zijns levens van: „Ik heb den goeden strijd gestreden, ik heb den loop geëindigd, ik heb het geloof behouden, voorts is mij weggelegd de kroon der recht- vaardigheid, welke de Heere, de rechtvaar- dige Rechter, mij in dien dag geven zal.“ Een betuiging die wel aan het beeld van het worstelperk wordt vastgeknoopt, maar om juist daardoor het denkbeeld van de worsteling slechts te wezenlijker te doen uitkomen. Evenzoo vermaant hij Timotheüs, „dat hij toch den goeden strijd strijden moge“. Aan de kerk van Filippi roept hij toe, dat ze toch staan moge in éénen geest, „met één gevoel gezamenlijk strijdende door het geloof des Evangelies“. Van Euo- dia en Syntyche verklaart hij, dat ze „met hem gestreden hebben in het Evangelie“. Zelf arbeidt hij „strijdende naar de wer- king (van Christus) die in hem werkt met kracht“. Aan Epafros geeft hij het ge- tuigenis, dat deze dienstknecht des Heeren „de allen tijde strijdende is in den gebede“. „Strijd“, roept hij aan Timotheüs toe, „strijd den goeden strijd des geloofs“. En ook volgens Judas (zie zijn brief vers 3) is „strijden voor het geloof“ de taak der kerke Gods. Zelfs noemt Paulus den belijder des Heeren „een soldaat“ of „krijgsknecht“. „Gij dan lijd verdrukking, als een goed krijgsknecht van Jesus Christus“ (2 Tim. 2: 3).

In den krijg dien ze met de wereld te voeren heeft, ligt dan ook heel het leven der kerk. „Wandelende in het vleesch“, zegt Paulus, „voeren wij den krijg niet naar het vleesch“. En nu komt hij op de wapenen die in dien krijg gekanteerd worden, en gaat dan voort: „want de wapenen van onzen krijg zijn niet vleeschelijk, maar geestelijk“, en juist daarom „krachtig door God tot neder- werping der sterkten“. Zoo is het dan onze roeping ons leven te stellen „tot wapenen der gerechtigheid“, en aan te doen „de wapenen des lichts“. Ja zelfs geheel de wapenrusting van een krijgsknecht des Heeren wordt ons voorgeteekend: „Doet aan de gehele wapenrusting Gods, opdat gij kunt staan tegen de listige omleidingen van den Duivel. Want wij hebben den strijd niet tegen vleesch en bloed, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de geweldhebbers dezer eeuw. Daarom neemt aan de gehele wapenrusting Gods. Staat dan, uw lendenen omgord hebbende met de waarheid, en aangedaan hebbende het borstwapen der gerechtigheid, en de voeten geschoeid hebbende met de bereid- heid des Evangelies; bovenal aangenomen hebbende het schild des geloofs. En neemt den helm der zaligheid, en het zwaard des Geestes, 't welk is Gods Woord.“

Deze strijd, nu, deze krijg, dien de kerk van Christus te voeren heeft, gaat door tot den einde, en alleen wie „volharden zal tot den einde toe zal de kroon ontvangen“. Die overwint zal deelen in den buit, zal eere en lof in het voltooide Godsrijk ontvangen. Christus triumfator zal aan al zijn heir- wacht, aan zijn lijfgarde, aan zijn dappere, trouwe krijgsknechten, geven met hem te zitten in den troon, te eten van den boom des levens, te dragen een witten keursteen, macht te hebben over de onderworpenen, bekleed te worden met witte kleederen, den naam zijns Gods te dragen, kortom te

deelen in al de heerlijkheid van zijn triom- feerende Koning.

Dit karakter van de kerk als „strijdende macht“, d. i. als leger en heirmacht des Heeren vloekt voort uit het strijdend karak- ter, waarin de Christus zelf optreedt. Hij is het Hoofd van 's Heeren leger- macht. In zijn mond is een scherp- snijdend zwaard. Hij voert krijg in ge- rechtigheid. Hij rijdt voorspoedig op het zuivere woord der waarheid, om over zijn vijanden te triomfeeren. Hij is gekomen niet om den vrede te brengen, maar om het zwaard op aarde te werpen. Potentieel heeft hij reeds op Golgotha „de wereld overwonnen“. Wat tegen hem overstaat zijn zijn vijanden. Die vijanden moeten ten onder gebracht en gesteld tot een voet- bank zijner voeten. En eerst als de laatste vijand zal zijn tenietgedaan, en elke te- genstand gebroken, gaat het volle rijk der heerlijkheid in.

Christus is Veldheer, Krijgsoverste, gelijk hij dan ook aan Jozua als een krijgsmann verscheen. Door Satan, zonde en wereld werd en wordt een krijg aan God aange- daan. In dien alroo ontstane krijg staan de engelen Gods tegen de engelen van Satan over, en aan Christus is het opper- bevel in dezen ontzettenden krijg. Hij leidt al de heirmachten Gods ter overwinning, en alle zegepraal die bevochten wordt is uit hem.

Eerst was er niets dan het rijk Gods. De zonde brak dat rijk en stichtte er een rijk der duisternis tegenover. Vandaar dat elk zondaar, die onbekend bleef, bewust of onbewust, als krijgsknecht van Satan dienst doet om 's Heeren rijk te bestrijden. Toch moet dat rijk des Heeren weerkomen; het wordt gewisselijk hersteld. Die het herstelt is de Christus. En het is voor die her- stelling van het Godsrijk, dat hij krijgs- knechten bezigt, die eerst in Satans dienst waren, maar die hij uit Satans dienst los- breekt, naar zich toe lokt, nu wapent met de wapenrusting Gods, en alzoo gewapend mee doet optrekken in zijn heirschare.

Zoo is Jezus een „strijdbaar held“, een koning die krijg voert, en niet afaat eer de vijanden Gods volkomen verpletterd en vernietigd zijn. Maar al is de overwinning op die vijanden aan Golgotha's kruis reeds in beginsel bevochten, toch duurt die strijd nog voort en voort, en zal hij eerst dan een einde nemen, als deze Veldheer Gods op de wolken wederkomt, en feitelijk heel de schepping aan zich zal aanwerpen.

Tot op dien tijd toe woedt de krijg dus. De strijd gaat aldoor. En hoe zou het nu denkbaar wezen, dat onze Jezus aldoor den strijd streed, en dat zijn Kerk, zijn volk op aarde, zich dit niet aantrok, hem alleen liet strijden, en zichzelf van strijd onthield?

Neen, is de kerk met Jezus één, hij haar Hoofd en zij zijn lichaam, dan is het ondenkbaar, dat zij van verre dit zou aan- zien, zonder zich in den strijd te mengen. Waar de koning strijd voert, strijdt al het volk met hem, en wie met het volk niet meestrijdt, is een lafaard, die buiten wordt geworpen.

En zoo springt het in het oog, hoe, om- dat we een strijdenden Messias hebben, ook zijn volk geen andere roeping kan hebben,

dan om een strijdende kerk op aarde te zijn.

Dit voert ons vanzelf op de benaming van „Volk des Heeren“, die zoo gedurig in de Schrift voorkomt, en die velen thans in onbruik zoeken te brengen.

Om goed de verhouding tusschen den naam „Volk des Heeren“ en „Kerk“ in te zien, dient er op gewezen, dat in Israël het leger al het volk, en al het volk het leger was. In nog sterker zin dan nu in Pruisen elk man soldaat is, moest in Israël elk volwassene man mee ten strijde optrekken. Er was geen huurleger. Geen gerecruiteerd leger. Er was in Israël algemeene en per- soonlijke dienstplicht. Volk en leger waren dus één, en beurtelings kon men voor de heirscharen Israëls zoowel den naam van leger, als den naam van volk bezigen.

Dit komt vooral uit in tijden van oor- log. Komt men in Pruisen in vredetijd; dan treedt het volk meer op den voorgrond en schijnt het leger iets apart. Maar breekt de oorlog uit, dan gaat heel het volk in het leger op, en valt elk onderscheid weg. Zoo nu was het ook in Israël. En zoo is het ook nu nog met het Volk des Heeren.

Immers voor dat Volk is het altoos krijg. Er wordt met Satan nooit ook maar een wapenstilstand gesloten. Het Volk is altoos niet alleen op wet van oorlog, maar in werkelijke oorlog. En als het soms anders schijnt, is dit alleen omdat een deel van het Volk ontroovd werd, de zaak zijns Heeren verliet en overliep naar den vijand.

Vandaar dat het „Volk des Heeren“ nooit anders dan als een „volk in de wapen- nen“ gedacht kan worden; steeds in den strijd ingewikkeld; en krijg voerende onder zijn Heere en Koning.

Toch is er tusschen de namen „Kerk“ en „Volk“ verschil.

„Kerk“ of Ecclesia heeft haar naam van „uitroepen“. De kerk is de schare der „uitge- roepen“, der „opgeroepen“ tot den krijg. Het beteekent hetzelfde als keurbende. Het zijn de getrouwen, die hem door den Vader gegeven zijn, en die hij nu uitroept uit de wereld, tot zich roept, en om zich vergadert. „Volk“ daarentegen ziet op de organische verhouding van „koning“ en „onderdaan“. Eens als de laatste strijd zal zijn uitgestreden, en het Godsrijk voleind, zal ook dit rijk ingezetenen, inwoners hebben, en deze in- gezetenen van het Godsrijk zullen geen losse menschenmassa vormen, maar een or- ganisch geheel, een natie, een volk. Zoo hangen dan al de geroepen des Heeren onderling saam. Ze zijn door onderlinge banden verknocht en verbonden, en saam staan ze in onderworpenheid en gehoor- zaamheid aan hun soeverainen Vorst en Koning, om te deelen in zijn vrede en zijn heil.

En dit „Volk“ nu is maar niet onder een Koning gebracht, maar als uit zijn Koning voortgekomen. Het staat met zijn Koning in levensverband. Hun Koning is uit hen, en zij zijn uit hun Koning. Kon- ing en Volk zijn saam één. Hij is hun Hoofd en zij zijn leden van zijn lichaam.

En hierin nu juist ligt de waarborg voor de eenheid van dit „Volk“, voor zijn een- heid door alle eeuwen en geslachten; want omdat het organisch saamhangt, draagt het zijn naam in zich, en worden uit het Volk

En Lutherisch predikant tegen de Gereformeerde kerk.

II.

Niettegenstaande Ds. Theodorus De Hartogh in zijne „Onzijdige aanmerkingen“ ter bestrijding van de Gere- formeerde leer der voorbeschikking, beweerd had, dat hij welhaast zou durven verzekeren, dat van de 1600 predikanten (daarom trent) in de Nederlanden tenminste 1000 (waren), die de algemeene genade openlijk leer- den, en moesten zij recht opbiechten, die ook wel zoo ge- loofden in hun hart“, ondervond hijzelf, dat de door hem bedoelden niet in de classis Walcheren waren. Het volgende tenminste gebeurde met hem in den jare 1739 in het dorp Groede in Staats-Vlaanderen.

Den 25sten Januari en den 1sten Februari predikte hij aldaar voor de Lutherischen in het kerkgebouw der Ge- reformeerde gemeente. De meesten dezer Lutherischen waren Salzbürgers, die in 1732 uit hun eigen erve ver- dreven, door de Heeren van het Vrije (zoo heette een deel van Staats-Vlaanderen) gastrij ontvangen waren en van een leeraar voorzien, met name Johan Godlieb Fischer, wiens taak het was zijne gemeentenaren in de Hoogduitsche taal te leeren en te catechiseren 1). Toen

1) Sinds de 16de eeuw bestonden in Salzbürg (behoorende tot Oos- terrijk) Lutherische gemeenten, die door de overheid daar geduld wer- den, omdat zij niwere onderdanen waren, totdat de aartsbischop, graaf Trinianns, ze in 1739 met geweld besuren wilde. Dit lukte echter niet de meesten niet, zoodat zij in 1731 uit hof en huis ver- dreven werden. Verscheidene Protestantsche vorsten en machtheb- benden trokken zich hun lot aan. Ook, zoodaals wij boven gezegd hebben, de Heeren van het Vrije.

nu op bovengenoemde Zondagen Ds. Fischer niet voor zijne gemeente kon optreden, nam Ds. De Hartogh zijn plaats waar. Van deze gelegenheid maakte de Vlissing- sche leeraar gebruik, om een aanval te doen op het hem hatelijk leerstuk der praedestinatie en zijne predikers.

De eerste maal koos hij tot tekst Matth. 20 vers 1—16 (de gelijkenis van de arbeiders in den wijngaard, eindigende met deze woorden: „Alzoo zul- len de laatsten de eersten zijn, en de eersten de laatsten; want velen zijn geroepen, maar weinigen nitverkoren.“) en de tweede maal Luk. 8: 4—13 (de gelijkenis van den zaadzaaijer). De godsdienst- oefeningen werden gehouden tusschen de twee ordi- naire predikanten der Gereformeerden „met het optreden van de klok der publieke kerk en onder een meer dan gewonen toeloop van menschen, ook uit de Gerefor- meerde gemeente van Groede.“ Ofschoon het zijn plicht was in de Hoogduitsche taal te preeken, deed Ds. De Hartogh het in de Nederduitsche. Toen Ds. Roering van Groede, na de eerste preek, van zijne vrienden vernomen had, dat zijn Lutherische ambtgenoot op een stoute wijze in de Gereformeerde gemeente aldaar zaden had gezaaid van verderfelijke dwalingen en ketterijen tegen het Woord Gods en de leer van de algemeene Christelijke Gerefor- meerde kerk en niet zonder de leer van de publieke kerk en van de eenige ware Christelijke Gereformeerde religie „smadelijk te behandelen en hatelijk af te maken“, ging hij de tweede maal zelf hooren, zonder dat Ds. De Hartogh hem kon zien. Dit een en ander wist Ds. Roering op de vergadering der classis Walcheren, den 5den Februari gehouden, te verhalen, daarbij vragende, „hoe zich in dezen te gedragen, om de gevaarlijke ge- volgen daarvan ook speciaal voor zijne gemeente op de

beste wijze tegen te gaan en de zuivere leer van de pu- blieke Gereformeerde kerk tegen zulke stoute indrachten veilig te stellen.“

De classis vernam met smart het gebeurde, ofschoon zij zich hartelijk verheugde over den getrouwen ijver en waakzaamheid van haar medebroeder. Zou zij echter in dezen handelen, dan moest zij een officieel, door den kerkeraad geaarmerkt, stuk hebben, waarin het te Groede gebeurde naar waarheid was verhaald. Dat geschiedde. Toen richtten zich de broeders van Walcheren en tot de Staten-Generaal en tot de Staten-Provinciaal van Zeeland. Tot de eersten, om zich over hetgeen geschied was te beklagen, tot de laatsten, om er bescherming te zoeken tegen Ds. De Hartogh in zijne omdenningen bij monde en geschrifte tegen de leere der Gereformeerde kerk en hare leeraars. De Staten-Generaal zonden het door hun ontvangen rekest der classis terstond aan den magistraat van het Vrije van Sluis, met verzoek om in- lichting, terwijl aan Ds. Fischer verboden werd, han- gende deze zaak. Ds. De Hartogh nog voor zich te laten optreden. In Januari 1740 zonden de afgevaardigden der classis een tweede rekest op aan de Staten van Zeeland „bij gelegenheid, dat gemelde Ds. Hartogh de stout- heid gehad had, om, bij een tweede gedrukt geschrift de leere van de Hervormde kerk en derzelver leeraars en voorstanders schendig te blijven hooren“. Dit werd door de classis goedgekeurd, tegelijk dat zij besloot een tweede rekest aan de Staten-Generaal te zenden, om dezen nog eens het gebeurde mede te deelen.

Tevens nam zij een geschrift over, door Ds. Johan De Crone geschreven onder den titel: „Noodige en getrouwe waarschuwinge aan alle de gemeenten van eenige waare zuivere

Christelijke Gereformeerde kerk van Nederland en bij- zonder van Zeeland tegen de allergruwelijkste lasteringen op de leere en het gansche ligchaam van derzelver leeraars uitgebraakt door

Theodorus De Hartogh Jasp. zoon, enz., ter bilijking van haaren handel tegen zoo enen faamroovenden openbaaren Lasteraar,

uitgegeven door de E. Classis van Walcheren. Zelfs wilde zij het in het licht gegeven zien, nadat het nog eens op sommige punten, beweringen van Ds. De Hartogh rakende, vergeleken was met een door den kerkeraad van Groede onderteekend schrift, waarin het voorgewezen van den Lutherischen leeraar weelred was.

Het tweede rekest aan de Staten-Generaal had ten- gevolge, dat aan Ds. De Hartogh niet alleen het preeken te Groede verboden werd, maar ook de bediening der heilige Sacramenten, het trouwen en alle andere kerkelijke functien bij en onder de Salzbürgers in de Groede. Wat betref de harde en indecentie expressien tegen de leer der Geref. kerk en hare bedienaars, verwezen de Hoogmogenden naar hunne placaten en orders, waarmee hun duidelijk kon blijken, waar zij met klachten hierover heenmoesten.

Daar Ds. Theod. De Hartogh in 1741 stierf, verviel voor de classis elke reden, om tegen zijne uilatingen langer op te komen. Temeer, omdat slechts weinige Lutherischen als Ds. De Hartogh waren.

DE GAAY FORTMAN.

voor den Koning steeds nieuwe onderdanen geboren.

Zoo staat tegenover de veelheid der volken en der natien dit éne Volk des Heeren als een eigen, een verkregen volk over. Zoo kan er dus nooit een volkskerk zijn, en is het enkele begrip van volkskerk reeds een geheele omverwerping van wat de Heilige Schrift ons éntrent de Kerk én omtrent het Volk des Heeren leert. Een volkskerk in Israël, o, gewisselijk, omdat dit éne volk niet uit de volken en natien, maar als een apart volk expresselijk door den Heere geschapen was, om én het Godsrijk én 's Heeren volk af te beelden. Maar buiten Israël is er niets dan de wereldkerk, is er niets dan het éne Volk des Heeren, uit alle geslachten en natien en tongen gemengd. En al wie nu nog hangen blijft aan het valsch begrip van een „volkskerk“, blijft hij den torenbouw van Babel staan, en verzuimt terug te gaan tot die hooger eenheid, die in het Paradijs ontspoot en in den Zaligmaker der wereld hersteld is.

Wil men nu scherp onderscheiden, dan is Jezus Koning over dit zijn Volk en Hoofd van zijn Kerk, even gelijk ook onze Vorst uit het huis van Oranje koning over het volk van Nederland en opperbevelhebber of hoofd van zijn leger is. Overmits echter „het Volk des Heeren“ en de Kerk of zijn keurbende, in dezen toestand van nimmer eindigenden krijg geheel samenvallen en één zijn, en het volk al het leger en het leger al het volk is, doet deze spitsvondige onderscheiding er niets toe. Slechts strekt deze schoone benaming van Hoofd des Lichaams om krachtig en kernachtig den organischen samhang tusschen dezen Koning en zijn Volk, tusschen dezen Veldheer en zijn Leger te doen uitkomen. Het is geen aangesteld „hoofd“ van een „gehuurd leger“, maar een Hoofd van 's hemels legermacht, dat ziende op zijn getrouwen, zeggen mag: Vleesch van mijn vleesch en door mijn eigen bloed verworven.

Van aanbelling wordt deze onderscheiding tusschen „Volk“ en „Kerk“ dan eerst, wanneer zich als „kerk“ aandient en met den naam van „kerk“ siet eene menigte van personen, die slechts voor een deel echt en voor een ander deel onrecht van oorsprong zijn. In het leger van Jezus moet elk krijgsknecht van zijn Volk zijn. Menigen er zich dus in zijn heirscharen vreemden die niet tot zijn Volk behooren, maar ingesloopen zijn, dan spreekt het vanzelf, dat er in dit leger onderscheid moet gemaakt tusschen degenen die wel en die niet van 's Heeren Volk zijn. En daarom was het een goed instinct, dat de kinderen Gods dreef, om steeds op den naam van 's Heeren Volk hoogten prijs te stellen, en te weerstaan elke poging om het gebruik van die benaming uit te roeien. Belang bij het in onbruik komen van dien naam hebben slechts zij, die de Kerk niet de wereld willen vermengen, en den strijd tusschen de Kerk en de wereld willen opheffen. Zij daarentegen, die staan in de overtuiging dat alleen hij den strijd des Heeren kan strijden, die van boven geboren en in 's Heeren Volk is ingelijfd, moeten aan dezen eerenaam wel blijven vasthouden. Juist daarin toch dat Jezus een Koning is die zijn eigen onderdanen heeft, en dus een Volk bezit waarover hij regeert, ligt al de klem onzer heilige belijdenis.

Het hoog belang om aan deze Schriftuurlijke voorstelling van een „Volk des Heeren“ als „strijdende Kerk“, en dus als een „heirschare Christi“ de hand te houden, komt in onze dagen weer te sterker uit, nu in het dusgenaamde „Leger des heils“ een caricatuur optrad van wat de Kerk des Heeren zijn moet. De fout toch van dit „Leger des heils“ is niet, dat het de idee van strijd opnam, en zeer goed inzag dat wie in een strijd zouden optrekken saam ook een leger vormen. Slechts hierin ging het leil, dat het, in plaats van de Kerk zelve weer als „strijdende Kerk“ op te laten trekken, een soort nieuwe „strijdmacht“ naast de Kerk ging vormen, met een mensch tot „generaal“, in stede van met Christus tot Veldoverste.

Al de uitwendige drukte van dat „Leger des heils“ hangt met deze grondloze saam. En de bespreking van dat verschijnsel mag onzerzijds dan ook niet gevoerd door minachting en spot. Immers dit „Leger des heils“ heeft wel terdege iets aan de Kerk van Christus te verwijten. En dan eerst zal deze ziekelijke verschijning vanzelf te niet gaan, als de Kerk van Christus zelve weer als „strijdende Kerk“ optreedt; en in stee van zich óf zondig met de wereld te verenigen als volkskerk, óf zich in vrome kingetjes tot onderlinge geestelijke genieting terug te trekken, zich weer bewust wordt van haar heilige en hooge roeping om als een Slagorde des Heeren, één van zin en één van bedoelen, staande in haar geestelijke wapenrusting, onder haar Koning, Hoofd en Veldheer, den strijd aan te binden met de machten der duisternis.

KUYPER.

„Waarom verhoort?“

Waarom zouden wij verhoort worden, dat wij de offerande des Heeren niet zouden offeren in het midden der kinderen Israëls? Num. 9: 17.

Mogen of moeten maakt al 't verschil tusschen het offer van een kind van God en de offerande van een kind der wereld. Zie het aan Israël. Een offerande in Israël kostte heel wat. Let maar eens op de marktprijs. Keer op keer moest een Israëliet een var of ram offeren. Nu kost een var tegenwoordig ongeveer f 125, een ram omstreeks f 20. Herhaalde zich deze offerande viermaal 's jaars, gelijk licht kon voorkomen, dan gaf dit reeds een bedrag van

bij de f 600, boven en behalve de offerande in graan en de tienden.

Men moet over de uitgaven die een Jood voor den dienst zijns Gods had, zich dus volstrekt geen te geringe gedachte vormen. Vooral zoo een Zebuloniet b.v. driemaal 's jaars met de hooge feesten optrok, kostte hem dit minstens een winstverval van weken arbeids, en de reiskosten bovendien. Van een man die jaarlijks een som inde, gelijk staande met nu een inkomen van f 5000, ging dus minstens af f 500 voor de tiende, en een gelijke som voor offeranden en andere beffingen, daargelaten nog zijn schade in het jaar, dat zijn akker braak lag. Veilig kan dus gerekend dat hij een vijfde van zijn inkomen voor de zaak zijns Heeren opbracht.

Onder die omstandigheden, zoudt ge nu allicht gemeend hebben, dat zulk een Israëliet in zijn schik was, zoo hij eens door toevallige omstandigheden aan zulk een offerande ont kwam.

Toch was bij Gods kinderen onder het volk juist het omgekeerde het geval.

In Numeri kunt ge dat zien. Daar leest ge van vrome Israëlieten, die doordien ze onrein waren van een lijk, aan een der offeranden geen deel hadden kunnen nemen. En wat doen deze vrome mannen nu? Denken ze nu: „Dat spaart uit!“, en houden ze het geld dat anders die offerande kosten zou in den zak?

Geenszins. Integendeel. Ze komen bij Mozes klagen: en ze zeggen: „Waarom zouden wij verhoort worden, dat wij niet mee zouden mogen offeren?“ En ze vragen het als een gunste van den Heere, dat hun het nabrenge van hun offerande worde toegestaan.

Krasse tegenstelling dus. De meeloper, de schijngelooft, die het hard vindt als hij voor Gods zaak en dienst geven moet; en het kind van God, dat zich in zijn recht verhoort acht, als hij niet meegeven mag.

Toch moet op die krasse tegenstelling iets afgedongen.

Het overkomt toch ook aan Gods kind wel, dat Mammon weer een net om zijn ziel sloeg, en dat het afstaan van zijn goud en zilver er niet bij hem in wil.

Dan geeft hij schiel en schraal; rekent uit met hoe weinig hij er welstaanshalve af kan, en brengt dan zijn magere offerande, ja, maar als een harde plicht.

Zoo is Gods kind in banden.

Maar in die banden vindt hij geen rust en beschijnt hem Gods vriendelijk aanschijn niet. Zoelang de vingers van zijn hand zich niet het geven voor de zaak des Heeren eer helzick toespinnen, dan geeftgraag openen, is het niet wel met hem.

En zoo komt er dan strijd.

De Geest zijns Gods begint tegen zijn gehechtheid aan zijn goud en goed in te worstelen. Zijn oog gaat voor het net, dat Mammon hem over het hoofd wierp, open. Hij bidt om de genade des blijmoedigen gevens. En het einde is dat de genade doorbreekt, dat de beurs middelgig opengaat, dat zijn hand zich dapperlijk ontsluit, en hij, na mild en gul geofferd te hebben, zich voelt niet als een die zijn God begiftigd heeft, maar die door zijn God is beweldadigd.

Och, ook op het punt van het lieve geld heeft elk kind van God zijn droeve en zijn blijde historie.

Moeten geven is het droeve, en mogen geven is het blijde deel der zielshistorie.

Tot eindelijk de boei geheel geslaakt wordt, en uitloopt op bezitten als niet bezittende. Al wat ik heb het goud mijns Heeren. Ik slechts rentmeester. En aan mij het recht van den heerlijken ruil, om voor den schat dien ik op aarde om 's Heeren wil weggaf, een schat die verborgen is in de hemelen te verwerven, waar geen dief meer steelt en geen roest meer invreest.

Mogen, niet moeten geven, en dus onder de posten van uitgaaf, de zake Gods niet onderaan maar bovenaan.

Zie veler budget maar in.

Zoo en zooveel voor woning en huishouden. Zooveel voor kleeding en dekking. Zooveel voor genieting en opschik. En dan heel onderaan nog een klein restantje voor hun God.

En dit nu mag niet.

Elk vroom kind des Heeren moet ook op zijn budget aan den Heere zijn God de eereplaats laten.

God bovenaan ook in zijn geldelijke berekening. En dus niet zeggen: Eerst voor alle andere dingen zorgen, en dan als er overschiet ook nog iets voor de zake des Heeren geven; maar omgekeerd: Eerst voor de zake des Heeren, en dan mijn eigen zaak.

Reeds dit gezichtpunt scheelt zooveel. Het maakt ook de som zoo heel anders die ge afzondert.

Onder Christenen en in Christelijke kringen, die dat goed inzien, is er dan ook altoos geld. Altoos geld, ook om de mysterieuse reden, dat de Heere machtig is een wonderbaren zegen in geld en goed te leggen. Nog altoos de olie in de kruik die niet oprakt, en het meel in het vat dat niet verteert.

Toch is er wel iets van dien wonderen zegen te begrijpen.

Let eens op deze drie dingen.

Voorreest zal in een gezin, waar zulk een vreeze Gods leeft en doorwerkt, zorge voor het goed zijn, en dus het goed langer duren en meegaan. Netheid, zindelijkheid, regelmatig en goede orde zijn geld waard. En niet een gering deel van den schat dien onze vaders oplegden, is de interest dien God hun schonk uit hun kapitaal van huiselijke omzichtigheid.

Maar ook in de tweede plaats, zulk een recht begrip van de vreeze Gods maakt matig en spaarzaam; ze snijft alle overdaad en weelde af; ze beperkt de behoefte; en waakt tegen verkwisting; en wint daardoor wekelijks een niet te vermaden bedrag uit.

En in de derde plaats, zulk een vreeze des Heeren, als ze door genade in ons huis mag leven, maakt arbeidzaam, verhoogt de talenten, prikkelt de veerkracht, geeft gunste bij hen met wie we te handelen hebben, niet het minst door verhooging van onze eerlijkheid en goede trouw, en het einde is, dat er meer inkomt.

En tel nu die drie samen: 1°, dat hetgeen ge noodig hebt langer duurt; 2°, dat ge minder verteert; en 3°, dat er meer inkomt — en immers ge verstaat reeds iets van wat onze ouden bedoelden, als ze spraken van den zegen, dien God op de milde offeranden voor zijn zaak schonk.

Zelfs een geestelijke zegen spruit hieruit voort. Vooreerst toch snijdt het onmatigheid af en

bevoordert het een ingetogen leven; het temper de genotzucht en verhoogt het plichtbesef in uw goddelijk beroep.

Maar ook ten andere, als ge offers voor een zaak brengt, wint uw liefde voor die zaak. Vandaar, dat menigeen, die nog te veel voor de wereld offert, van zijn liefde voor de wereld niet af kan komen.

Maar slaat dit nu om, zoodat ge minder uitgeeft voor de zaak der wereld, en meer uitgeeft voor de zaak des Heeren, dan geeft dat ook aan uw liefde een andere richting.

Ge gaat dan de wereld minder, den Heere meer liefhebben, en ge stelt in de zaak des Heeren meer belang.

Daarom was het zoo treurig in het laatste der vorige eeuw en het begin van deze eeuw gesteld, toen men bijna niets voor de zaak des Heeren uitgaf.

De kerkcollecte was onbeduidend; weldadige verenigingen waren er bijna niet; de schoolzaak was er nog niet; en voor zijn kerk gaf men zooged als niets. Hoogstens was men voor f 5 lid van een Zendingsgenootschap en voor nog eens f 5 van het Bijbelgenootschap. Ziedaar al.

Maar God zij dank, dit werd thans anders. Wie niet verkort wil zijn in zijn recht, kan thans mildelijk offeren voor de kerk, mildelijk voor de school en mildelijk voor de zending en voor tal van barmhartige verenigingen.

Voor wie maar lust aan geven heeft, en de genade des gevens ontving, ontsluit zich almeer een onafzienbaar veld.

KUYPER.

Amsterdam, 23 Nov. 1888.

Van Synodale zijde wijst men op het feit, dat hier en daar enkele personen, die aanvankelijk met de reformatie meegingen, weer vrijwillig onder het juk der Synode van 1816 zijn teruggekeerd.

Ook wij wenschen de aandacht op dit feit te vestigen.

Niet alsof er op zichzelf iets vreemds in lag, dat tegenover de velen die voortdurend zich aanmelden, ook enkele meelopers staan, die eerst met deze kerkelijke beweging meegingen, en nu terugkeerden als de gewassene zeuge tot haar slijk.

Dit zag men heel de historie door.

Men ziet het nog allerwegen.

Meer nog, het kan niet anders. Eenvoudig omdat altoos enkele personen uit onlouter motieven meelopen, en straks als het op moeite en strijd en opoffering aankomt, terugdelzen.

Neen, wat ons noopt, om dit feit ter sprake te brengen, is, omdat reeds in meer dan ééne gemeente is opgemerkt, hoe zij die teruggingen meest juist personen waren, die bekend stonden als nog te zeer gehecht aan het aardse goed.

Dit nu is onder Christenen wel een uiterst droef, maar toch lang niet zeldzaam verschijnsel.

En rekent men nu met het feit, dat de reformatie der kerk zeer duur is, en haar aanhangers op merkelijke sommen te staan komt, dan is het volkomen begrijpelijk, hoe deze offers voor meer dan één, die nog tusschen den Heere en den Mammon in slinger, ten slotte te zwaar worden.

Het Synodale Genootschap heeft de uitemende verdienste van bij uitstek goedkoop te zijn.

Ge betaalt een plaats in de kerk met f 3 tot f 8. In de kerkcollecte wordt meestal een onbeduidend duizig gestoken. Zeg f 0.20 per Zondag; maakt een goede f 10 's jaars. En dan zijt ge er ook. Althans in die vele plaatsen waar geen hoofdelijke omslag is.

Bij de Doleantie daarentegen worden groote en zeer aanzienlijke kerkelijke cijfers van u gevraagd.

Er moet kerk en pastorie gebouwd, en uw predikant moet ge zelf onderhouden.

Dit maakt allicht, dat wie vroeger f 10 gaf nu f 100 moet afschrijven.

Heel het land weet dan ook opperbest, dat in deze geldelijke cijfers het grootste bezwaar tegen de Doleantie ligt, en dat, zoo eens de geldelijke rekening gelijk stond, morgen den dag het Synodale Genootschap meer dan half leeg liep.

Toch klagen we daar niet over, en het is wonderbaar hoe in tal van steden en dorpen de beursen reeds zijn losgemaakt.

Dit toch zal elk kind des Heeren toegeven.

Als ge van uw geld niet af kunt, is dit een mindere genade, en als ge er los van wordt gemaakt, is de genade meerder.

Onzer is dus de geestelijke winste. En of daar dan al geldelijke offers tegenover staan, dit ontrast ons noch verdriet ons.

Oaze vaderen moesten nog wel andere offers voor de waarheid brengen.

De Heere zal het voorzien!

De Henry Dosker heeft in het Amerikaansche weekblad de Hope van 7 November zich uitgelaten over het gebruik hier te lande van zijn oordeel in zake de Doleantie gemaakt.

Hier van nu zegt hij:

Wat het gebruiken van deze regelen — voor een Amerikaansch publiek bestemd — in den Nederlandschen kerkelijke strijd aangaat; dat keur ik ten zeerste af. Het is onbroederlijk.

Het was geschreven — men wist het — in een brievenrant, geenszins in dien der polemiek, en was van een semi-confidentieel aard: geschreven voor Amerika en geenszins voor Nederland bestemd.

Het toont aan, hoe de strijd daarginds ontaardt en meer en meer persoonlijk wordt in plaats van principieel; — dat men zich van zulke middelen bedienen moet.

Ik magtigde dan ook niemand tot het gebruik maken van mijn oordeel en betreur het ten zeerste, dat men mij in deze zaak heeft betrokken.

Mijne critiek, ik zeg het nog eens, werd niet, gelijk het gebruik ervan in Nederland, gegeven uit een geest van opzettelijkheid.

En het doel van ons handelen en spreken en schrijven — geeft er toch karakter aan.

Ik beoordeelde de Doleantie, als haar vriend; mijn oordeel is gebruikt en wordt gebruikt

door hare tegenstanders, als een giftig wapen tegen haar.

In dit opzicht staat Ds. Dosker dus geheel aan onze zijde. In zeker opzicht gaat hij in zijn afkeuring zelfs nog verder.

Ook over den inhoud van zijn critiek spreekt Ds. Dosker in de Hope.

Dat echter zou ons thans te verafleiden, en blijft daarom beter voor ons volgend nummer in de pekel.

Nog een laatste drietal opmerkingen houde Ds. Gravemeyer ons ten goede.

De eerste sluit zich onmiddellijk aan ons vorig betoog aan.

Gesteld namelijk (des neen), dat Ds. Gravemeyers opinie doorging, en het pro memorie uittrekken van de zuivere belijdenis in de Stichtingsakte van eenig kerkgenootschap, nog steeds de mogelijkheid openliet, dat zulk een kerk zich bekeerde en door beter personeel weer op den beteren weg kwam, dan blijft toch op dit stelsel nog altoos een bezwaar van geheel andere orde drukken, t. w. een zeer ernstig conscientiebezwaar.

Ds. Gravemeyer is een man van teeder geweten; hij heeft een gevoelig hart; hij is niet onaanvaardelijk voor wat ons schuldig voor God den Heere zou stellen. Van de pantheïstische beneveling die, o, zooveel lieve vrienden over elk conscientiebezwaar heenheeft, is hij was.

Mogen we hem daarom op den man af, deze vraag eens voorleggen?

Reeds 72 jaren ligt bij het Hervormd Kerkgenootschap de Belijdenis der Drie Formulieren van eenigheid in de kist, met het deksel er op, en zeventig jaren lang heeft de Haagsche Synode zich bij die kist geposteerd, om wel toe te zien, dat de Drie Formulieren van eenigheid er niet uitkwamen.

Nu rekent men een menschenleven op pl. m. 30 jaar. Reeds twee geslachten kwamen en gingen dus, zonder dat onze heerlijke Belijdenis van den vollen Raad Gods tot behoudenis van zondaren haar werking in de Genootschapsorganisatie doen kon.

Zelf zal hij toestemmen, dat er minstens nog 30 jaren bij zullen komen eer zijn ideaal ook maar van verre voor verwezenlijking vatbaar wordt.

Drie menschengeslachten sterven dus heen in een kerkelijken toestand, waarin de werking, het effect en de invloed van de Genootschapsorganisatie hun den zegen des Evangelies rooft in stede van hun dien te brengen. Al wat binnen den kring van het Genootschap nog zegende, kwam in weerwil van de organisatie, in verzet tegen haar bedoelen, niet door haar tot stand.

En raakt het nu toch Ds. Gravemeyers hart als pastor, als Christen, als mensch niet, dat hij nog openlijk het voor een organisatie, als organisatie der ware, echte kerk van Christus opnam, die misschien drie achterenvolgende geslachten van onze gedoopten niet als een moeder op haar schoot gevoedsterd, maar als een wreede steefmoeder, voor wat aan haar hing, den eeuwigen dood in de armen heeft gevoerd?

Oaze vaderen zagen daarom zoo juist.

Nooit maten ze de valsheid of waarschijnlijkheid eener kerk af naar de doode Belijdenis, die in de kist lag, maar altoos en alleen naar een Belijdenis die leefde in de predikatie des Woords en in de toediening der Sacramenten.

Een tweede conscientievraag hangt hiermee saam.

Krijgsknecht des Heeren moet elk ambtsdrager op zijn post en in zijn kring zijn. En wat krijgsknecht is het nu, die jaar in jaar uit dienen kan in gehoorzaamheid en onderwerpenheid aan een valsche macht, die zich het opperbevel aanmatig, dat alleen aan zijn vorst en veldheer toekomt!

Ook Ds. Gravemeyer erkent toch Christus als zijn Heere en Hoofd. En hij weet en hij erkent het, dat de Haagsche Synode dien Christus niet eert, maar aan zich een macht roept, die aan Hem alleen toekomt.

O, als men tot tijd en wille de Belijdenis weer is opgeleed, de kerkelijke firma sluiten kon, en stil inslapen, om eerst weer te ontwaken, als de Belijdenis in eere hersteld mocht zijn, we zouden zijn standpunt billijken en begripen kunnen.

Maar zoo is het niet.

Elke morgen en elke avond roept ons, als goede krijgsknechten, tot betoon van trouw en gehoorzaamheid aan onzen Veldheer en Koning. En hoe zal Ds. Gravemeyer het dan op zijn sterfbed verantwoorden kunnen, dat hij, steeds in afwachting van betere dagen, maar aldoor heeft voortgeleefd en voortgetoed in onderwerpenheid en gehoorzaamheid aan een ingedrongen macht, die zich de kroon van zijn Heere op het hoofd had gezet?

Oaze tweede bedenking is van geheel anderen aard.

Er mag toch niet met woorden gespeeld worden.

Nu stemt elk Christen toe, en hierover kan ook tusschen ons en Ds. Gravemeyer geen verschil bestaan, dat er buiten de kerk geen zaligheid is; dat wie zich afscheurt van de kerk, zich afscheurt van het Lichaam van Christus; en dat zich los te maken van de kerke Christi diepe wonden voor God is.

Maar als we dat zeggen en belijden, dan voegt toch elk kind van God er aanstonds bij, dat dit alleen bedoeld is van de kerk in haar innerlijk, geestelijk bestaan voor God; en dat het 't toppunt van ongerijmdheid en heiligscheenis zou zijn, zoo iemand ditselde toe wilde passen op de losmaking van een kerkgenootschap.

Omdat de Lutherse broederen op tal van punten dwalen, ontzeet Ds. Gravemeyer hun de aanhoorigheid tot het Lichaam

van Christus niet. Hij zal geen oogenblik beweren, dat ze afgescheurd zijn van de kerke Gods. En veel min zal hij staande houden, dat in de Lutherse kerk niemand zalig wordt.

Stel dus, iemand maakte zich los van de Synodale organisatie en ging over tot den kring der Lutherse, dan zou ook Ds. Gravemeyer volstrekt niet beweren, dat zoo iemand daarmee zijn ziel van het eeuwig leven afneest.

Nog minder zal hij durven zeggen, dat b. v. vader Brummelkamp, die eveneens met deze organisatie brak en in anderen kring heil zocht, deswege bij zijn sterven door den Christus uit zijn Koninkrijk is gebannen.

Hij zal dit óók niet beweren van de kerken die thans in doleantie gingen.

Zoo ziet hij dus zelf, dat het niet aangaat, de sterke uitdrukkingen van Calvijn en van al onze vaderen, over de afscheuring van de levende kerke Gods, ander meer toe te passen op breuke met de Synodale organisatie.

Dat oppervlakkige blaadjes, die arm aan theologische kennis zijn en helderheid van begrip missen, hun armen lezers zulke ongerijmdheden op de mouw spelden en door groote woorden het onnadankende publiek pogen te verbijsteren, laten we daar. Maar Ds. Gravemeyer is te kundig theoloog en te helder denker, om zich zulk een begripsverwarring ten laste te laten komen. Hij laat dat over aan de Banier en tutti quanti, thans ten deele zelfs onder Gereformeerde vlag.

Ziet hij dan ook van Calvijn, dat Calvijn en zijn eminente volgelingen de grootste breuke met de kerk waarin zij geboren en gedoopt waren, aandorsten; een breuke, waarbij vergeleken de breuke der Separatie en der Doleantie nog slechts kinderspel is te achten, — dan vat hij toch wel, dat Calvijn althans zijn sterke bezweeringen tegen het breken met de kerk, lang niet onder alle omstandigheden van de bestaande kerk bedoeld heeft. Hij weet daartoe te goed, hoe Calvijn zich telkens beroept op de zeven duizend, die de knie voor Baal niet gebogen hadden en die de Heere zich als zijn ware kerk, in tegenstelling met de organisatie die openlijk optrad, had voorbehouden.

Zal er dus geen misleiding zijn, dan moet ook Ds. Gravemeyer tweeërlei doen: 1°, een iedelijk ernstig vermanen om niet te scheiden van de ware kerke Gods, maar ook 2°, om wel toe te zien, dat hij niet voor ware kerke Gods aanzie, wat niets is dan een menscheijke, hoogst gebrekkige, vaak tegen den Heere ingaande organisatie.

Zoo alleen wordt er eerlijk spel gespeeld. Alleen zoo voelt men dat er een man van ernst spreekt. Enkel op die wijs brengt men de gemeente des levenden Gods verder.

Onze laatste opmerking strekt meer ter verduidelijking dan ter bestrijding.

In de Synodale organisatie geldt het collegiale stelsel van kerkrecht.

Collegiaal is dat stelsel van kerkrecht, volgens hetwelk de kerk gesticht wordt door den wil en de daad van eenige personen, die zich in een genootschap verenigen, en naar luid waarvan de natuur, het bestand en de toekomst van dat genootschap ahangt van den wil der menschen.

Het duidelijkst voelt men dit, zoo men let op het verschil tusschen een natie en een huisgezin eenerzijds, en een vereniging of genootschap anderzijds.

Elke vereniging en elk genootschap is collegiaal; want het wordt opgericht door een stichtingsakte; het wordt beheerscht door een statut; en het hangt telkens in zijn voortbestaan aan de stemming der meerderheid; zodat men er in toelaat of uitwerpt, al wie der meerderheid al dan niet gevalt.

Daarentegen kan een natie of huisgezin nooit of nimmer collegiaal zijn.

Een natie en een huisgezin bestaan krachtens hun leven. En het volk gaat van geslacht op geslacht voort, niet door den wil der landgenooten, maar krachtens Gods scheppende macht. Evangelig ook de kinderen van een gezin niet daarom leden zijn van dat gezin, omdat deze broeders en zusters saamkwamen, maar doordien ze uit hun vader en moeder geboren zijn.

En zoo nu is het ook met de kerk.

De kerk is een stichting van God. Christus schiep ze en houdt ze in stand.

Daarom kan een kerk niet collegiaal zijn. En wat onze rechtters te kwader ure aannamen, dat onze kerken „zedelijke lichamen“, d. i. dus een soort „verenigingen“, opgericht door menscheijke wildaard, zijn, en derhalve gebonden aan haar statut, is eenvoudig loochening van het wezen der kerk, haar ondermijning en ontkenning.

Deze onomstootelijke waarheid is echter door Ds. Gravemeyer te kwader ure voorbijgezien.

Hij weet het wel, maar hij vergat het, dat elke collegiale organisatie nooit iets anders zijn kan, dan een onnatuurlijk dwangbuis, dat men der kerk aantrekt; en dat wie dit dwangbuis met de kerk zelve verwart, elk dogmatisch begrip van de kerke Christi prijsgeeft.

Met ernste noodigen we hem daarom uit zijn stuk over de kerk te herzien, en daarin diezelfde degelijkheid en helderheid aan te brengen, die hij zoo schoon in zijn vorige loei schitteren deed.

We eschen daarom niet, dat hij tot onze conclusie kome.

Ons hart is wijd en onze blik ruim, en we kennen te goed historie om niet te weten, dat vooral op kerkelijk terrein het „variis modis bene fit“ regel blijft.

Waar we allen tegen opkomen is, dat Calvijn gehalveerd, en dat om een deel

van zijn reerd v mochte merktee hem zel uitruilt kist. de ont met de amtsde thans i hooge i sels een schil de een org gnaal st wezenlij

Op al zwevend waar v flet en spillen halen w

Maar die get te kum tig pun practijk we das dien de dig is, digheid, ligt.

In de een tre leedwez de hoo Ook drang i zeker a den, en nisatie i Dit i broeder voor al nootsch De i dienten der Wa

De Bi Hervom Ontva gemeene Kerk, di de mede Waals, J. Keere zich n en de W. F. 2 zich u verkla Herv. P bevestigd kwaliteit Majeste dat z i Organiz en ene van de de jaren Geleze deelen dat een Vereenig »Kerkel van god ten, en g ing vol B. den i

Overa Wettige ningen leden de en he heel nie meerde bevoegd culere i duidelijk delingen dit niet de Hee Nederla scheiden ben ver Geze art. 5 Tucht. Verkl genoe Johan Vlasvele Keereve Johanne en Bar ten duil landsche mitaden bevee aansteek schrift i personen aan s Herv. i Heeren meente nister v Gedaa deren K Gemeen

Vo

Drie 1°. I hadden leenen, Maar v zitter v gemood drukker raad te leden o

Ol w lijk niet met cij nen, d eertijds